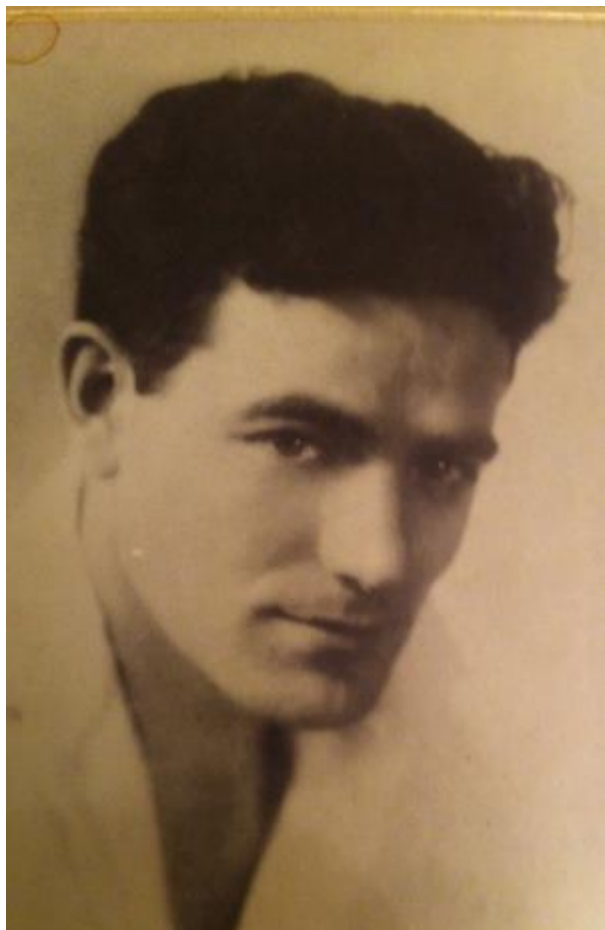

Vad gör Charlie Norman i en roman av Louis L'Amour?

Jan 19th, 2015 | Category: 2015-01 jan, Artikel

ANDERS N. NILSSON om multipla svenska översättningar av L'Amours västernböcker

Det är legio att västernböckernas berättelser kan påträffas i olika utgåvor. Speciellt Wennerbergs förlag satte nya pärmar på osålda inlagor och buntade ihop dem två eller tre i numrerade serier som *Dubbvästern* och 2 eller 3 *Västern i en*. En viss volym i en sådan serie kan förekomma i upp till tre olika varianter som innehåller olika kombinationer av titlar. Nya tryckningar av redan utgivna titlar förekom inom ramen för originalserien eller i särskilda reprisserier som *Bästa Västern*. Det finns även många exempel på att samma originaltitel gavs ut i olika översättningar i olika serier, vilka då kan kännetecknas av en varierande grad av fullständighet i förhållande till originaltextens omfattning.

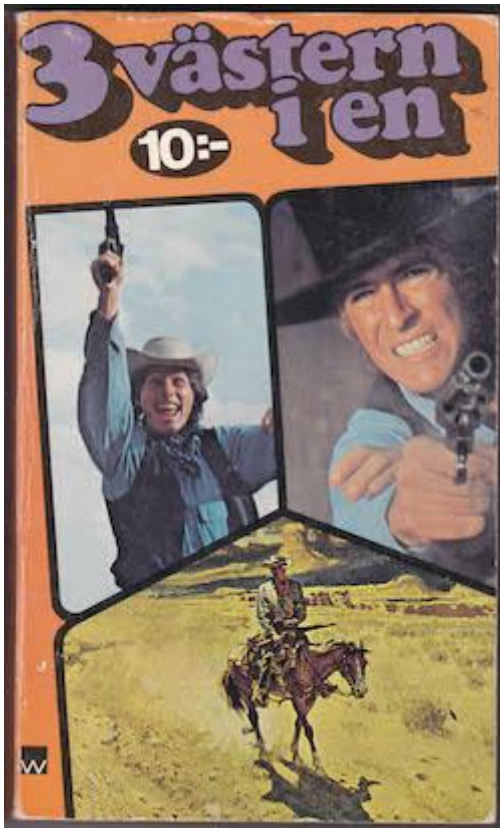
Kioskbokseriernas standardiserade format innebar som regel ett fixerat antal boksidor i inlagan, till vilket berättelserna måste anpassas, som regel genom en kombination av minskad textmängd och typografisk manipulation.

Återutgåvor av alla dessa olika slag återfinns i riklig mängd bland böcker skrivna av den

produktive amerikanske författaren Louis L'Amour (1908–1988, på bilden till vänster ett porträtt ca 1939), av många ansedd som en av de främsta företrädarna för westerngenren och helt klart den bäst säljande. Enligt brittiska Wikipedia har hans 101 böcker sålts i mellan 230 och 330 miljoner exemplar och översatts till 27 olika språk. Ett stort antal av hans berättelser har filmats.

Nedanstående förteckning omfattar de 62 västernberättelser av Louis L'Amour, som finns utgivna på svenska i numrerade pocketserier eller kioskböcker inom västernkategorin. Winthers förlags båda serier *Louis L'Amour* (22 böcker 1987–1989) och *Sacketts* (13 böcker 1990–1992) är de enda helt tillägnade författaren. Många av dessa båda seriers berättelser finns tidigare utgivna i andra serier som *Mustang*, *Prärie*, *Pyramid* och *Wild West*. Någon enstaka berättelse av L'Amour, av förlaget tryckt under pseudonymen John Lawrence, finns utgiven i kioskhäftet *Detektivmagasinet* år 1956 (Wopenka 1995). Dessa saknas i nedanstående förteckning i och med att ingen originaltitel uppgetts. Även de berättelser L'Amour skrev om Hopalong Cassidy under pseudonymen Tex Burns har utelämnats. Jag har

inte heller tagit med de romaner av Louis L'Amour som trycks i mer renodlade deckarserier, som till exempel *Kometdeckaren* nr. 158 *Illa ute* (orig. *The Broken Gun*) från 1966.

Omslag från *3 västern i en* nr. 5 i en variant som förutom L'Amours *Spel med döden* även innehåller Gordon D. Shirreffs *Isabels förbannelse* och Clay Fishers *Den blå mustangen*.

Svensk westernpocket författad av Louis L'Amour

To write a story of the West, one must have more accurate knowledge than for any other writing I can think of, aside from some kinds of science fiction.

Louis L'Amour 1990:108

- **Brionne**, 1968: *Hämnd*, Solveig Karlsson, 1972, Wild West 16, 119 s.; *Uppgörelsen*, Knut Rosén, 1989, Louis L'Amour 22, 157 s.
- **Callaghan**, 1972: *Guldfloren*, Knut Rosén, 1988, Louis L'Amour 12, 160 s.
- **Catlow**, 1963: *Flykten genom öknen*, Gösta Gillberg, 1988, Louis L'Amour 16, 158 s.
- **Chancy**, 1968: *Revolvernens makt*, Göran Malmgren, 1969, Mustang 144, 116 s.; 1976, Bästa Västern 42, 116 s.
- **Conagher**, 1971: *Han hette Conagher*, Gösta Gillberg, 1971, Pyramid 312, 142 s.; *Dubbelvästern* 294, 142 s.
- **Crossfire Trail**, 1954: *Slå hårt*, Sture Biurström, 1965, Sheriff 13, 127 s.; 1974, Bästa Västern 24, 120 s.; *Rodneys sista önskan*, Christer Ellsén, 1972, Prärie 128, 143 s.; *Dubbelvästern* 235.
- **Dark Canyon**, 1963: *Den vilda dalen*, Hans Thymé, 1964, Mustang 78, 125 s.; 1975, Bästa Västern 36, 120 s.; *Banditspåret*, Hanz F. Lindström, 1987, Louis L'Amour 10, 157 s.
- **Down the Long Hills**, 1968: *Drama i vildmarken*, Hanz F. Lindström, 1987, Louis L'Amour 7, 158 s.
- **Fallon**, 1963: *Svindlarnas stad*, Wåge Andersson, 1989, Louis L'Amour 17, 156 s.

- **Flint**, 1960: *Liv för liv*, Erland Ullman, 1962, Mustang 57, 128 s.; 1970, Bästa Västern 2, 118 s.
- **Galloway**, 1970: *Två hårda män*, Göran Malmgren, 1971, Wild West 6, 117 s.; *I bergens skugga* [Del 1], Martin Olsson, 1991, Sacketts 10, 131 s.
- **Guns of the Timberland**, 1960: *Timmerdalens hemlighet*, Alf Risö, 1962, Pyramid 168, 142 s.; *Dubbelvästern* 219.
- **Hanging Woman Creek**, 1964: *Den starkes rätt*, Sture Biurström, 1964, Sheriff 9, 125 s.; *Winchester -73*, Wåge Andersson, 1989, Louis L'Amour 18, 158 s.
- **Heller with a Gun**, 1954: *Blodspår i snön*, Alf Risö, 1961, Pyramid 149, 144 s.
- **Hondo**, 1953: *Det grymma landet*, Lennart Allen, 1972, Wild West 14, 119 s.
- **How the West Was Won**, 1963: *Så vanns vilda västern: floden och slätterna*, Sven Granath, 1963, Silver Star 36, 174 s.; *Så vanns vilda västern: kriget, bergen, banditerna*, Sven Granath, 1964, Silver Star 40, 186 s.
- **Jubal Sackett**, 1985: *Ni'kwana – mysteriernas herre*, Anders Wikström, 1990, Sacketts 4, 318 s.
- **Kid Rodelo**, 1966: *Den grymma jakten*, Lars-Göran Mattsson, 1967, Mustang 110, 127 s.; 1975, Bästa Västern 34, 117 s.
- **Kilkenny**, 1954: *Kilkenny griper in*, Alf Risö, 1959, Pyramid 94, 159 s.
- **Killoe**, 1962: *Fällan*, Sture Biurström, 1964, Sheriff 3, 127 s.; 1973, Bästa Västern 21, 120 s.
- **Kilrone**, 1967: *Utan nåd*, Arne Lindberg, 1967, Mustang 119, 125 s.; *Utan förskoning*, S. Rune Mantling, 1970, Topp Wild West 103, 158 s.; *Kilrone*, Knut Rosén, 1989, Louis L'Amour 21, 158 s.
- **Kiowa Trail**, 1964: *Dödens stad*, Hans Carlberg, 1969, Sheriff 58, 117 s.; 1976, Bästa Västern 40, 116 s.
- **Lando**, 1962: *Glödande hat*, Sture Biurström, 1964, Sheriff 5, 126 s.; 1972, Bästa Västern 10, 116 s.; *Guldlandet* [Del 2], Anders Wikström, 1991, Sacketts 7, s. 151-314.
- **Last Stand at Papago Wells**, 1966: *Striden vid Papago Wells*, Bert R. Lexberg, 1966, Nyckelbok 646, 125 s.
- **Law of the Desert Born** [noveller], 1983: *Öknens lag* [Del 1], Hanz F. Lindström, 1987, Louis L'Amour 9, 158 s.; *Fall på eget grepp* [Del 2], Hanz F. Lindström, 1988, Louis L'Amour 11, 158 s.
- **Lonely on the Mountain**, 1980: *Mot okänt mål*, Anders Wikström, 1991, Sacketts 11, 205 s.
- **Mojave Crossing**, 1964: *Den vilda jakten*, Alf Risö, 1964, Prärie 41, 126 s. ; *Dubbelvästern* 61 & 180; *Döda mäns guld* [Del 1], Anders Wikström, 1991, Sacketts 8, 148 s.
- **Mustang Man**, 1966: *Djävulsklyftan*, Gudrun Ullman, 1967, Mustang 113, 126 s.; 1975, Bästa Västern 38, 120 s.; *Döda mäns guld* [Del 2], Anders Wikström, 1991, Sacketts 8, s. 149-319.
- **Over on the Dry Side**, 1975: *Blodigt arv*, Sture Biurström, 1977, Mustang 201, 120 s.
- **Passin' Through**, 1985: *Mannen som red förbi*, Martin Olsson, 1987, Louis L'Amour 4, 157 s.
- **Radigan**, 1958: *Radigan slår till*, Jan Håkansson, 1960, Pyramid 129, 160 s.
- **Reilly's Luck**, 1970: *Spel med döden*, Erik Melinder, 1972, Pyramid 326, 142 s. ; 3 Västern i en 5.
- **Ride the Dark Trail**, 1972: *Logans lag*, Gabriel Setterborg, 1973, Wild West 18, 120 s.; *Det kom en man*, Martin Olsson, 1991, Sacketts 12, 203 s.
- **Ride the River**, 1983: *Arvet*, Anders Wikström, 1990, Sacketts 5, 206 s.

- **Rivers West**, 1975: *Möjligheternas land*, Martin Olsson, 1988, Louis L'Amour 15, 157 s.
- **Sackett**, 1961: *Guld och blod*, Alf Risö, 1962, Pyramid 181, 143 s.; *Dubbelvästern* 112; *Guldlandet* [Del 1], Anders Wikström, 1991, Sacketts 7, 150 s.
- **Sackett's Land**, 1974: *Landet bortom havet*, Martin Olsson, 1987, Louis L'Amour 6, 156 s.; 1990, Sacketts 1, 194 s.
- **Shalako**, 1968: *Shalako*, Alf Risö, 1963, Pyramid 188, 143 s.; *Dubbelvästern* 241.
- **Showdown at Yellow Butte**, 1953: *Striden om Yellow Butte*, Ria Törngren, 1982, Prärie 198, 128 s.
- **Silver Canyon**, 1956: *Obesegrad*, Alf Risö, 1965, Pyramid 240, 140 s.
- **Sitka**, 1957: *Mannen från Sitka*, Gösta Gillberg, 1988, Louis L'Amour 13, 157 s.
- **Son of a Wanted Man**, 1984: *Den laglöses son*, Wåge Andersson, 1987, Louis L'Amour 8, 158 s.
- **Taggart**, 1959: *Död eller levande*, Måns Bergengren, 1961, Pyramid 147, 144 s.
- **The Burning Hills**, 1956: *Begrav de döda*, Sture Biurström, 1962, Pyramid 166, 142 s.; *Dubbelvästern* 117.
- **The Californios**, 1974: *Guldfeber*, Hanz F. Lindström, 1987, Louis L'Amour 3, 158 s.
- **The Daybreakers**, 1960: *Daggryningen*, Alf Risö, 1961, Pyramid 152, 144 s.; *Mitt land*, Anders Wikström, 1990, Sacketts 6, 234 s.
- **The Empty Land**, 1969: *Guld och bly*, Göran Malmgren, 1970, Sheriff 72, 116 s.; 1977, Bästa Västern 46, 116 s.; *Revolvernens lag*, Hanz F. Lindström, 1989, Louis L'Amour 20, 155 s.
- **The First Fast Draw**, 1959: *Det snabba draget*, Alf Risö, 1964, Pyramid 228, 142 s.; *Dubbelvästern* 134.
- **The High Graders**, 1966: *Betala med bly*, Gösta Gillberg, 1966, Pyramid 249, 141 s.; *Dubbelvästern* 150.
- **The Iron Marshal**, 1979: *Järnsheriffen*, Knut Rosén, 1989, Louis L'Amour 19, 158 s.
- **The Lonely Men**, 1969: *Fyra hårdföra män*, Gösta Gillberg, 1970, Pyramid 309, 140 s.; *Viddernas män*, Martin Olsson, 1991, Sacketts 9, 206 s.
- **The Man from Skibbereen**, 1973: *Hårda nävar*, Hanz F. Lindström, 1988, Louis L'Amour 14, 155 s.
- **The Sackett Brand**, 1965: *De ska dö!*, Alf Agdler, 1966, Mustang 97, 126 s.; 1976, Bästa Västern 44, 116 s.; *Klanen Sackett* [Del 1], Wåge Andersson, 1992, Sacketts 13, 149 s.
- **The Shadow Riders**, 1982: *Den blodiga freden*, Wåge Andersson, 1987, Louis L'Amour 5, 159 s.
- **The Skyliners**, 1968: *Bröderna Sackett*, Sture Biurström, 1968, Mustang 123, 126 s.; 1977, Bästa Västern 48, 119 s.; *Klanen Sackett* [Del 2], Wåge Andersson, 1992, Sacketts 13, s. 150-318.
- **The Tall Stranger**, 1957: *Den långe främlingen*, Christer Ellsén, 1966, Nyckelbok 643, 127 s.
- **The Warrior's Path**, 1980: *Krigarnas väg*, Wåge Andersson, 1990, Sacketts 3, 250 s.
- **To Tame a Land**, 1955: *Vild stad*, Gösta Zetterlund, 1972, Wild West 12, 120 s.; *Den sista jakten*, Wåge Andersson, 1987, Louis L'Amour 1, 155 s.; 2 Västern i en 15.
- **To the Far Blue Mountains**, 1976: *Landet bortom bergen*, Gösta Gillberg, 1990, Sacketts 2, 318 s.
- **Treasure Mountain**, 1972: *I bergens skugga* [Del 2], Martin Olsson, 1991, Sacketts 10, s. 132-315.
- **Under the Sweetwater Rim**, 1971: *Bakhållet i Vargpasset*, Sture Biurström, 1972, Wild West 10, 119 s.

- *Utah Blaine*, 1957: *Våga – vinn* [pseud. Jim Mayo], Emil Bourin, 1962, Pyramid, 186, 144 s.; *En mot alla*, Martin Olsson, 1987, Louis L'Amour 2, 158 s.; 2 Västern i en 16.

Av ovanstående 62 titlar föreligger 17 i dubbla översättningar, medan endast romanen *Kilrone* kan uppvisa hela tre olika översättningar. Då några av titlarna även har givits ut separat, inbundna såväl som häftade, kan fler än de ovan listade svenska översättningarna föreligga, till exempel i Wiken/Bokoramas inbundna romanserie *Wild West* från mitten av 1980-talet. Mina uppgifter uppvisar en rad avvikelser från de som ges i Halbert W. Halls omfattande L'Amour-bibliografi från 2003 (i nytryck 2011). Då Halls förteckning omfattar utgåvor från världens alla länder har han med nödvändighet i många fall fått lita till sekundäruppgifter, vars tillförlitlighet inte alltid varit hundra procentig.

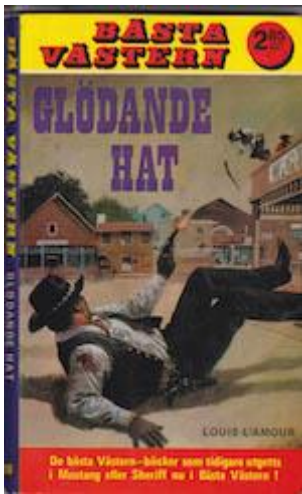
Utgåvorna i serien *Sacketts* kan utifrån böckernas sidantal förefalla betydligt mer omfattande än tidigare utgåvor i andra serier som *Pyramid*. För *Sacketts* nr. 7, 8, 10 och 13 kan det även föreligga ett missförstånd i och med att varje bok i själva verket innehåller två olika berättelser markerade som del 1 och del 2 av en gemensam titel. Detta förhållande har man förbisett även i LIBRIS, där man anger endast den första berättelsens originaltitel som gällande för hela boken. Standardiserade bibliografiska rutiner har medfört att man missat den andra tryckortsidan som återfinns mitt i boken där del 2 börjar. Frågan om de skillnader i sidantal som ändå kvarstår beror på typografisk utformning eller olika grad av fullständighet låter sig inte så lätt besvaras. Jag ska här titta närmare på de två olika utgåvorna av de tre romanerna *Lando*, *The Empty Land* och *The Lonely Men*. Urvalet beror helt på vilka böcker jag haft tillgång till. En viss översättnings omfattning i förhållande till originalet kan förstås även studeras via en direkt jämförelse, och även i detta fall kan man fråga sig om det räcker med att jämföra sidantalen? Som exempel på en översättning med väsentligt färre trycksidor än den amerikanska utgåvan har jag här valt att studera *Reilly's Luck*.

Reilly's Luck

Då Erik Melinders svenska översättning av *Reilly's Luck* endast sträcker sig över 136 boksidor i jämförelse med originalets 218 kan man misstänka att texten är starkt beskuren. En jämförelse av kapitelstrukturen visar en god överensstämmelse fram till och med kapitel 12, medan översättningens kapitel 13 innehållsmässigt motsvaras av originalets båda kapitel 13 och 14. Resterande kapitel visar även de en god överensstämmelse om man tar hänsyn till numreringens förskjutning på grund av den nämnda sammanslagningen. Översättningens textmängd har uppskattats till 288 920 tecken, vilket endast utgör dryga två tredjedelar av originalets 420 505 tecken.

En mer detaljerad jämförelse av de båda texterna visar på att beskärningen inte är begränsad till någon speciell del av boken utan drabbat de flesta kapitlen. Vidare tycks förkortningen ha utförts på flera olika nivåer som: ord i mening, mening i stycken, enstaka stycken, och mest påtagligt ett antal stycken i följd täckande ända upp till sju sidor. De försvunna längre avsnitten innebär ofta en komprimering av något visst händelseförlopp, som till exempel Will Reillys och Val Darrants flykt från Österrike över alperna i kapitel 6. Det kan även röra sig om händelser från förr som dyker upp i någons minne, som till exempel när australiensaren Sponseller i kapitel 3 tycker sig minnas att Reilly en gång i tiden kämpat mot Larrikins gäng i Australien. Men även händelser som utgör en del av bokens huvudhandling kan vara bortplockade, och det mest omfattande exemplet är nog när Val Darrant i de båda hopslagna kapitlen 13 och 14 ensam försvarar den båt de använder för att bärga en sjunken mjöllast från ett gäng anfallande banditer.

Det förefaller troligt att bokens titel *Reilly's Luck* refererar till Bret Hartes klassiska novell från 1868 *The Luck of Roaring Camp*, i vilken några hårdföra män i ett gruvarbetarläger får ta hand om en nyfödd pojke som döps till Thomas Luck.

Omslag från *Bästa Västern* nr. 10 innehållande Sture Biurströms översättning av L'Amours roman *Lando*.

Lando

En jämförelse av de båda översättningarna av *Lando* baserad på *Bästa Västern* nr. 10 och *Sacketts* nr. 7, del 2, ger vid handen att de nio kapitlen följer varandra väl med avseende på innehållet. Numreringen avviker i och med att den i *Sacketts* är kontinuerlig med bokens första del, och då är numrerad 16–24 istället för 1–9. De båda böckernas avvikande sidantal avseende själva berättelsen, 112 respektive 162 sidor, låter sig huvudsakligen förklaras av skillnader i textens täthet; satt med 7/9p i *Bästa Västern* och 8/11 i *Sacketts*. En uppskattning av antal tecken (inkl. blanksteg) baserad på OCR av representativ sida i vardera boken visar även den på en viss skillnad, 213 788 mot 241 254 tecken. Wikströms översättning bör nog ses som fullständig i och med att originalet har 242 445 tecken.

Jämför man de olika kapitlens procentuella andel sidor i respektive översättning visar det sig att det främst är det sista kapitlet som förefaller nedkortat i Biurströms översättning, där det utgör endast 9,8 procent av berättelsen, mot 16 procent i *Sacketts*. En jämförelse stycke för stycke visar att det främst är de delar av texten som inte direkt påverkar själva handlingen som förkortats. Mest handlar det om berättar-jagets egna funderingar och kommentarer.

Det förefaller alltså som om *Lando* är mer fullständig i *Sacketts*-serien, medan den tidigare översättningen, först utgiven i serien *Sheriff* 1964, är något förkortad. Förkortningen är här av det mer förväntade slaget, i och med att ingen text direkt skrivits om, utan endast för handlingen ej helt nödvändiga utvecklingar plockats bort lite här och där med tonvikt på slutkapitlet.

The Empty Land

Det lägre sidantalet, endast 112 mot 151 sidor, antyder att Göran Malmgrens översättning är nedkortad i förhållande till den senare av Hanz F. Lindström. Dock är *Sheriff*-utgåvan tryckt med tätare text, 6/8p, mot den senare utgåvans 9/10p. Min uppskattning av antal tecken ger relativt lika värden, 249 331 mot 255 088, med det högre värdet för Malmgrens översättning. Kapitelstrukturen skiljer sig genom att den nyare översättningen endast har 10 kapitel mot den tidigare 16. Huvudmönstret är här att ett kapitel hos Lindström motsvarar två hos Malmgren, men kapitlen 11-14 hos den senare motsvarar 6-8 hos den förre med gränser som inte följs åt. Till saken hör att originalet har hela 18 kapitel, vilka matchar Malmgrens översättning,

förutom att hans kapitel 12-14 i originalet motsvaras av kapitel 12-16. Varje kapitel hos Lindström motsvaras av två i originalet, förutom att originalets kapitel 18 hos Lindström motsvaras av andra halvan av kapitel 9 plus hela kapitel 10. Genom att jämföra originalkapitelns andel sidor av hela bokens med motsvarande värden hos de båda översättningarna kan man se i vilken omfattning olika avsnitt komprimerats (Tabell 1).

Tabell 1. En jämförelse av kapitelstrukturen i *The Empty Land* från 1969 med de båda svenska översättningarna från 1970 respektive 1989. Andel avser varje kapitels eller avsnitts procentuella andel av respektive boks totala antal textsidor.

Kapitel	Sida		Andel %					
	1970	1989	1970	1989	1970 1989			
1	1	1a	1	5	5	3.6	3.6	4.0
2	2	1b	9	9	11	4.4	5.4	6.0
3	3	2a	19	15	20	4.9	5.4	5.3
4	4	2b	30	21	28	7.1	8.0	8.6
5	5	3a	46	30	41	4.4	4.5	4.0
6	6	3b	56	35	47	6.2	6.3	6.6
7	7	4a	70	42	57	4.9	6.3	4.6
8	8	4b	81	49	64	4.4	4.5	3.3
9	9	5a	91	54	69	6.2	7.1	6.0
10	10	5b	105	62	78	6.2	5.4	5.3
11	11	6a	119	68	86	5.8	5.4	5.3
12	12a	6b	132	74	94	4.9	4.5	5.3
13	12b	7a	143	79	102	6.2	6.3	4.0
14	13a	7b	157	86	108	4.9	1.8	4.6
15	13b	8a	168	88	115	6.2	7.1	7.9
16	14	8b	182	96	127	4.4	4.5	4.0
17	15	9a	192	101	133	5.8	5.4	5.3
18a	16a	9b	205	107	141	4.4	2.7	3.3
18b	16b	10	215	110	146	4.4	5.4	6.0
Slut			225	116	155			

Omslag från *Sheriff* nr. 72 innehållande Göran Malmbergs översättning av L'Amours roman *The Empty Land*.

En närmare studie av texten, visar tydligt att båda de svenska översättningarna av *The Empty Land* är förkortade, men på olika sätt, och originalet innehåller hela 295 425 tecken. Jag har hittat sju eller åtta mer omfattande avsnitt i respektive översättning, som saknas i den andra:

Avsnitt som finns hos Malmgren (M) men saknas hos Lindström (L)

- M s. 19-20, Matt Coburn möter Laurie Shannons cowboys, saknas L s. 28.
- M s. 40, ”-Tror du att Madge ...” fram till kapitlets slut, saknas L s. 57.
- M s. 45-47, ”-Nej, vänta nu ett tag!” fram till ”Före solnedgången kom Scarff ...”, saknas L s. 62.
- M s. 64, om Charley Ramona, saknas L s. 82.
- M s. 82-84, samtal mellan Matt Coburn och Dick Felton, saknas L. s. 107-108.
- M s. 99-100, Laurie Shannon sköter om Matt Coburn, saknas L s. 133.
- M s. 107-108, Matt Coburns tankar och hans möte med Mattie, saknas L s.142.

Avsnitt som finns hos Lindström (L) men saknas hos Malmgren (M)

- L s. 39, Petersen (orig. Peterson) knivdödad, saknas M s. 28.
- L s. 47, 3 stycken efter annonsen, saknas M s. 35.
- L s. 79, ”-Matt vill inte ...” fram till s. 80 ”-Freeman ...”, saknas M s. 62.
- L s. 88, James Hoyt gruvingenjör, saknas M s. 70.
- L s. 100-101, ”-Felton, lagen kom till ...” fram till ”-Jag har klarat det ...”, saknas M s. 78.
- L s. 109-112, ”Tucker Dolan ...” fram till ”Tucker Dolan ...”, saknas M s. 87.
- L s. 121-122, Big Kate och Emma, saknas M s. 92.
- L s. 145, män som vill hämta Fletcher, saknas M s. 110.

Handlingen kan sägas ha bevarats intakt i sina huvuddrag, medan främst mer resonerande avsnitt, liksom en del sidohistorier lyfts bort. Till exempel saknas partierna om guldgravaren Peterson, gruvingenjör James Hoyt och kvinnorna Big Kate och Rocking-Chair Emma hos Malmgren, medan Lindström utelämnat partierna där läsaren möter Charley Ramona och kvinnan Mattie. Troligen hade båda översättarna i detta fall av förlaget ombetts korta ned originaltexten, och att detta sedan gjorts på olika sätt visar på att olika lösningar är möjliga och valet helt subjektivt.

Omslag från *Pyramid* nr. 309 innehållande Gösta Gillbergs översättning av L'Amours roman *The Lonely Men*.

The Lonely Men

Medan Gösta Gillbergs översättning av *The Lonely Men* från 1970 i *Pyramid* nr. 309 sträcker sig över 136 trycksidor, upptar Martin Olssons översättning från 1991 i *Sacketts* nr. 9 hela 202 sidor. Skillnaden i antal sidor motverkas dock av den tidigare utgåvans tätare text, satt i 7/10p, medan den andra utgåvan är satt i 8/11p text. En uppskattning av antal tecken (inkl. blanksteg) tyder dock på att den första utgåvan är mindre fullständig än den andra, med 264 268 mot 329 456 tecken. En skillnad som överstiger felmarginalen som visat sig ligga kring fem procent. Originaltexten innehåller som e-bok, vilken helt saknar avstavningar med bindestreck, 290 785 tecken, vilket alltså tyder på att Olssons översättning är oavkortad.

Omslag från *Sacketts* nr. 9 innehållande Martin Olssons översättning av L'Amours roman *The Lonely Men*.

Det förefaller alltså som om Gillbergs översättning är förkortad, och frågan är då på vilket sätt detta låtit sig göras. En kapitelvis jämförelse visar att båda utgåvorna innehåller 19 kapitlen men att en innehållsmässig förskjutning föreligger. De båda första kapitlen visar god överensstämmelse, medan kapitlen 3-6 hos Olsson innehållsmässigt motsvarar endast kapitlen 3-4 hos Gillberg, omfattande 19,8 respektive 11,1 procent av hela bokens sidantal. Därefter följer en innehållsmässig förskjutning så att Gillbergs kapitel 5-12 motsvaras av 7-14 hos Olsson. Förskjutningen utjämnas därefter genom att Gillbergs kapitel 13-14 och 15-16 motsvaras endast av kapitel 15 respektive 16 hos Olsson, och därmed kan de tre sista kapitlen direkt motsvara varandra i de båda översättningarna.

En sidbaserad jämförelse ger vid handen att i huvuddelen av boken i genomsnitt tre sidor hos Olsson motsvaras av två sidor hos Gillberg, ett förhållande som huvudsakligen beror av textens olika täthet. Förkortningen av innehållet tycks helt vila på de hos Gillberg komprimerade sidorna 26-36, vilka motsvarar sidorna 34-67 i Olssons översättning. I denna del av boken kan sidornas innehåll inte matchas på något enkelt sätt, och man kan gott påstå att Gillberg här formulerat om upptakten till de fyra männens räddningsexpedition in bland apachernas bosättningar högt uppe i Sierra Madre. Omformuleringen börjar med sista stycket nederst på sidan 25 och upphör med stycket nertill på sidan 36 som börjar: ”Hans ögon var vilda av skräck ...”

Tell Sackett och hans vänners bråk med Arch Haddens gäng, som är ute efter att döda John J. Battles, ges av Gillberg ett annorlunda händelseförlopp än i Olssons översättning, vilken är mer trogen originalet. Vidare är Sacketts och hans tre vänners färd till Sierra Madre mycket komprimerad i Gillbergs version och närvaron av den okända kvinnan på häst är helt utelämnad. Dorset Binny dyker därmed inte upp i handlingen förrän på sidan 48 när hon hjälper Tell att undkomma apacherna.

Charles Norman (mitten) på *The Dirty Shame Saloon* i filmen *Drömsemester* från 1952.

Märkligast är ändå att Gillberg döpt om Quartz Rock Saloon i Tucson till "Dirty Shame Saloon" och omnämner på sidan 27 en Charles Norman som ägare. Norman påstås vara en skämtare. Till saken hör att den svenska sångaren och pianisten Charles "Charlie" Norman på 78-varvare framför en låt med titeln Dirty Shame Saloon (James Point) (Nilsson 2014), och namnet användes senare även i filmen *Drömsemester* från 1952 (Åhlander 1984:232 ff.). I filmen förekommer en saloon-scen med bland andra bröderna Anders och Lars Burman till vilken Norman spelar piano (se Lager & Ermalm 2007:28 för foto), och som utspelar sig just på Dirty Shame Saloon. Namnet på saloonen har man helt säkert hämtat från Bob Hopes filmsuccé *The Paleface* (sv. Blekansiktet) från 1948. Calamity Jane, spelad av Jane Russell, och tandläkaren Painless Potter, spelad av Bob Hope, följer i filmen ett vagntåg från Fort Deerfield till Buffalo Flats där The Dirty Shame Saloon utgör skurkarnas tillhåll. Det förefaller alltså här som om översättaren Gösta Gillberg (1921-2011) på eget bevåg lagt in en svensk populärkulturell referens i sin tolkning av Louis L'Amours text, vilket kan tyckas respektlöst med tanke på författarens erkänt höga status inom westerngenren. Med sina 243 titlar är Gillberg helt klart den som översatt flest westernpocket till svenska (Nilsson & Myrman 2014). Den som vill söka efter fler "practical jokes" i hans översättningar har alltså ett omfattande material att ta sig igenom.

Vråkar och gamar

De båda översättningarna av *The Lonely Men* uppvisar förstås även många andra skillnader än de som nämnts ovan. En mer zoologisk sak jag ofta reagerat på i westernpocket är att det i öknerna förekommer vråkar i närheten av lik och kadaver. Här tycks föreligga en förväxling av engelskans "buzzard" som i Europa används främst för vår ormvråk, medan namnet i amerikansk engelska som regel avser någon form av gam, främst korp-gam eller kalkongam.

Gillberg hamnar här rätt genom att översätta buzzard med gam, medan Olsson felaktigt skriver vråk. Speciellt när någon man blir till ”vråkföda”, känns det inte helt klockrent.

Jag tycker mig annars se en tendens att Olsson i sina översättningar av växt- och djurnamn försöker vara mer specifik, medan Gillberg gärna ersätter L’Amours artnamn med någon mer allmän beteckning. Ett exempel är originalets ”desert wren” som Olsson översätter med ”ökenlevande gärdsmyg” medan Gillberg nöjer sig med det mer ospecifika ”ökenfågel”. L’Amours trädslag ”hackleberry” blir i Olssons tolkning ”nässelträd” medan Gillberg väljer att utelämna det. I dagsläget vore kanske bäralm en mer adekvat svensk benämning då nässelträd i modern mening är bundna till den australiska regionen.

L’Amour och biblioteken

L’Amour in his ways was a great writer; his works spoke and still speak to millions of people. He has had the praise and gratitude of millions, and so he doesn’t really need the words of critics. Still, he deserves critical attention, and certainly he rewards it.
Jane Tompkins 1992:206

Noteras bör att de pocketböcker som listas i min förteckning som regel helt saknas i de publika bibliotekens samlingar, med undantag för de pliktexemplar som lagenligt behållits av Kungliga biblioteket och Lunds universitetsbibliotek. Läsandet av kioskböcker skulle snarare bekämpas än underlättas, och då hjälpte det inte ens att författaren hette Louis L’Amour. Lite tråkigt att flertalet av hans böcker idag inte förekommer i tryck på svenska eller kan lånas på biblioteken. L’Amours texter karakteriseras mycket av hans historiska detaljkunnande i kombination med hans personliga erfarenhet av de platser han skriver om (L’Amour 1989). I och med att så många av de svenska översättningarna tycks vara förkortade är det säkert en god idé att läsa L’Amour på originalspråket, och då finns så gott som alla hans titlar i tryck.

Källor

- Hall, Halbert W. 2011 (2003): *Louis L’Amour: An annotated bibliography and guide*. Jefferson NC: MacFarland.
- L’Amour, Louis, 1990: *Education of a wandering man*. New York: Bantam Books (Paperback ed.).
- Lagher, Håkan & Lasse Ermalm, 2007: *De legendariska åren*. Metronome Records. Stockholm: Premium Publishing.
- Nilsson, Anders, 2014: Dirty Shame Saloon. Var Charlie Norman förste svensk att sjunga C & W i USA? *Kountry Korral Magazine* 47(4):22-25.
- Nilsson, Anders N. & Patrik Myrman, 2014: Översättare av westernpocket till svenska – en kvantitativ analys. *DAST Magazine* 21 december. www.dast.nu.
- Norman, Charles, 1950: *James Point (Dirty Shame Saloon)/ The huckle buck*, 78-varvare, Metronome J 113. (Charles Norman and his Hillbilly Salooners/ Hucklebuckers).
- Norman, Charles, 1950: *Playing on the zither / James Point (Dirty Shame Saloon)*, 78-varvare, Metronome J 122.
- Tompkins, Jane, 1992: *West of everything. The inner life of westerns*. New York: Oxford University Press.
- Wopenka. Johan, 1995: *På smekmånad med Gröna Hissen. Kioskhäftan i Sverige – en förteckning*. Göteborg: BJW-förlaget.

- Åhlander, Lars (red.), 1984: *Svensk filmografi 5. 1950-1959*. Stockholm: Svenska Filminstitutet.